

MINISTERSTWO SPRAWIEDLIWOŚCI

**MEDIACJA
W SPRAWACH
GOSPODARCZYCH**

ISBN 978-83-924046-1-3

Warszawa 2009

Ministerstwo Sprawiedliwości
MEDIACJE W POLSKIM SYSTEMIE PRAWA

MEDIACJA

W SPRAWACH GOSPODARCZYCH

Stan prawny na 1 lipca 2009 r.

adwokat SYLWESTER PIECKOWSKI

wiceprezes Społecznej Rady ds. Alternatywnych Metod
Rozwiązywania Konfliktów i Sporów
przy Ministrze Sprawiedliwości

Warszawa 2009

Spis treści

	str.
1. Pojęcie mediacji	3
2. Cel i przedmiot polskiej ustawy o mediacji cywilnej	5
3. Dyrektywa UE 2008/52/EC na tle polskiej ustawy o mediacji cywilnej	5
3.1. Geneza i treść Dyrektywy	5
3.2. Ustawa a Dyrektywa	6
3.3. Definicja mediacji cywilnej	6
3.4. Skierowanie stron do mediacji przez sąd	7
3.5. Zapewnienie jakości postępowania mediacyjnego	7
3.6. Wykonanie i egzekucja ugody mediacyjnej	7
3.7. Gwarancje poufności	7
3.8. Przerwanie biegu przedawnienia roszczeń	8
3.9. Wdrożenie Dyrektywy	8
4. Rola mediacji w praktyce rozwiązywania sporów gospodarczych	8
5. Mediacja gospodarcza w Polsce w świetle danych statystycznych Ministerstwa Sprawiedliwości w latach 2006, 2007 i 2008	9
5.1. Stali mediatorzy zgłoszeni prezesom sądów okręgowych, organizacje społeczne i ośrodki mediacyjne	9
5.2. Sprawy skierowane do mediacji przez sądy	9
5.3. Sprawy o zatwierdzenie ugody w mediacji umownej i w mediacji ze skierowania sądu	9
6. Koszty mediacji	9
7. Perspektywy i warunki rozwoju mediacji w sprawach cywilnych i gospodarczych	10

Wydawca:

Oficina Wydawnicza Ministerstwa Sprawiedliwości
00-950 Warszawa, Al. Ujazdowskie 11

Redaktor merytoryczny serii:

prokurator LIDIA MAZOWIECKA
Główny Specjalista w Biurze Ministra

ISBN 978-83-924046-1-3

© Copyright by Ministerstwo Sprawiedliwości
Warszawa 2009

Druk i oprawa:

Druk: Drukarnia Nr 1, 02-521 Warszawa, Rakowiecka 37, tel. (0-22) 640-81-77, fax 849-94-97.

1. Pojęcie mediacji

Mediacja jest historycznie i praktycznie pierwszą i najważniejszą postacią alternatywnych metod rozwiązywania sporów, zbiorczo nazywanych ADR (Alternative/Amicable Dispute Resolution) i jako taka bywa określana mianem „królowej ADR”; jest *sensu largo* synonimem tej instytucji.

Dotychczas brak jest jednolitej definicji normatywnej w prawie międzynarodowym i legislacjach krajowych. Doktryna i praktyka mediacji określa mediację jako metodę rozwiązywania sporów w trybie szczególnego rodzaju negocjacji prowadzonych przez strony sporu przy pomocy neutralnej osoby trzeciej – mediatora.

Według Donalda Petersa, „*Mediację najlepiej można zrozumieć jako wspomaganie negocjacje, zaś negocjacje stanowią najbardziej powszechne postępowanie stosowane w budowaniu relacji prawnych i rozwiązywaniu sporów*”.

Dyrektywa UE 2008/52/EC z 21 maja 2008 r. w sprawie niektórych aspektów mediacji w sprawach cywilnych i handlowych¹ w art. 3 pkt a definiuje mediację następująco: „*mediacja*” oznacza zorganizowane postępowanie o dobrowolnym charakterze, bez względu na jego nazwę lub określenie, w którym przynajmniej dwie strony sporu próbują same osiągnąć porozumienie w celu rozwiązania ich sporu, korzystając z pomocy mediatora. Postępowanie takie może zostać zainicjowane przez strony albo może je zaproponować lub zarządzić sąd lub nakazać prawo państwa członkowskiego. Termin ten obejmuje mediację prowadzoną przez sędziego, który nie jest odpowiedzialny za jakiegokolwiek postępowanie sądowe dotyczące rzeczowego sporu. Nie obejmuje on jednak prób podejmowanych przez sąd lub sędziego rozstrzygającego spór w toku postępowania sądowego dotyczącego rzeczowego sporu”.

Do podstawowych wyróżniających cech mediacji należą:

- konsensualny (dobrowolny) charakter procedury i jej rezultatu (ugoda);
- autonomia stron;
- bezstronność mediatora, który jest rzecznikiem obydwu stron, wybieranym i zwalnianym przez strony i podlegającym ich instrukcjom.

W teorii i praktyce wyróżniane są dwa rodzaje mediacji:

A. **Mediacja konwencjonalna** tj. mediacja inicjowana przez strony na podstawie wcześniejszej umowy mediacyjnej lub incydentalnego porozumienia czyli tzw. kompromisu w trakcie zaistniałego sporu (mediacja umowna);

B. **Mediacja w trakcie postępowania sądowego** tj. mediacja inicjowana przez sąd (mediacja ze skierowania sądu).

¹ Dz.U.L 136/3 z 24.05.2008 r.

Zalety mediacji obrazuje analiza efektywności mediacji w zestawieniu kryteriów porównawczych z postępowaniem przed sądem państwowym lub sądem prywatnym (arbitrażem):

Kryteria	Mediacja	Sąd	Arbitraż
koszty	b. niskie	wysokie	wysokie
czas	b. krótki (kilka dni lub tygodni)	b. długi (lata)	długi (lata)
kto decyduje?	strony	sędzia	arbitr
kto kontroluje?	strony	prawnicy	prawnicy
zasady postępowania dowodowego	brak	b. sformalizowane	częściowo sformalizowane
poufność	pełna	brak	pełna
cel	przyszłość	przeszłość	przeszłość
komunikacja stron	intensywna	brak	niewielka
problemy z jurysdykcją	brak	istnieją	niekiedy istnieją
poziom satysfakcji stron	duży	b. niski	niski
rezultat	sukces obydwu stron	sukces/przegrana	sukces/przegrana
czynnik napięcia	likwidacja stresu	kontynuacja stresu	kontynuacja stresu

Mediacja, poza oczywistymi zaletami, jest niekiedy krytykowana za jej wady, do których zalicza się:

A. Możliwy brak równowagi stron/asymetria potencjałów (ekonomicznych, intelektualnych) rodzący ryzyko nadużycia przewagi przez silniejszą stronę.

Jest to niewątpliwie poważny potencjalny problem, którego rozwiązania poszukiwać należy w systemowych gwarancjach praworządności wynikających z ustanowionych standardów postępowania mediacyjnego, mechanizmach selekcji mediatora, kodeksie etycznym mediatora i jego profesjonalnym przygotowaniu, a także w aktywnej roli sądu zatwierdzającego ugodę mediacyjną pod kątem legalności i zasad uczciwego obrotu (zasady współżycia społecznego). Trzeba przy tym zwrócić uwagę na ryzyko przereagowania ze strony sądu w kierunku dokonywania merytorycznej „rewizji” ugody mediacyjnej – co z istoty swej jest niedopuszczalne.

B. Podnoszony jest zarzut, iż mediacja podnosi koszty rozstrzygnięcia danego sporu, gdyż strony przy nieudanej mediacji i tak muszą zwrócić się do sądu lub arbitrażu. Generalnie rzecz ujmując, zarzut jest chybiony.

W odniesieniu do mediacji pozasądowej szansa szybkiego i ostatecznego uregulowania sporu, zaakceptowanego przez strony w toku kilku lub kilkunastu sesji mediacyjnych w sensie merytorycznym, ale także w sensie kosztów postępowania – ma ogromną przewagę nad tradycyjnym postępowaniem przed sądem powszechnym, a nawet sądem arbitrażowym – z ekonomicznego punktu widzenia – w szczególności. Warunkiem takiej konstatacji jest jednak podejmowanie mediacji nie „na siłę”, ale tylko w takich sporach, gdzie stosunki stron i rodzaj sporu pozwalają na przeprowadzenie skutecznej mediacji, tzn. mediacji zakończonej ugodą. Skuteczność mediacji w dużej mierze zależy od uczestniczących w niej doradców prawnych stron, ich zrozumienia procesu mediacyjnego i reguł nim rządzących.

2. Cel i przedmiot polskiej ustawy o mediacji cywilnej

Mediacja w sprawach cywilnych została wprowadzona do polskiego systemu prawa ustawą z dnia 28 lipca 2005 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw², zwaną dalej ustawą o mediacji cywilnej.

Głównym celem regulacji jest wprowadzenie do polskiego prawa procesowego cywilnego instytucji mediacji i w ten sposób ustanowienie alternatywnego do sądowego postępowania cywilnego sposobu rozstrzygania spraw cywilnych. Postępowanie takie powinno prowadzić do szybkiego załatwienia części sporów, w sposób najbardziej korzystny dla obu stron – w drodze ugody. Według założeń autorów, postępowanie mediacyjne w sprawach cywilnych powinno być na tyle atrakcyjne dla stron stosunku cywilnoprawnego, aby strony z niego korzystały. Dlatego też przyjęto jako zasadę, aby rozwiązania dotyczące mediacji były proste i nieskomplikowane. Mediacja ma ułatwić dochodzenie roszczeń w sprawach cywilnych, a jednocześnie skutecznie udzielać ochrony prawnej podmiotom, które wybrały ten tryb dochodzenia roszczeń.

Kierując się tymi założeniami przyjęto, że w drodze mediacji można będzie rozstrzygnąć spór cywilnoprawny poprzez zawarcie ugody przed mediatorem. **Uгода taka będzie miała moc prawną ugody sądowej po zatwierdzeniu jej przez sąd (art. 183¹⁵ k.p.c.).**

Wprowadzono też rozwiązania dotyczące kosztów mediacji, które powinny stworzyć **zachętę finansową** do korzystania z mediacyjnego sposobu rozstrzygania sporów cywilnoprawnych.

W celu umożliwienia stronom stosunku cywilnoprawnego jak najszerszego korzystania z mediacji przyjęto, iż w drodze mediacji będą mogły być rozstrzygane **wszelkie sprawy cywilne, które mogą być rozstrzygnięte w drodze ugody zawartej przed sądem (art. 10 k.p.c.).**

3. Dyrektywa UE 2008/52/EC na tle polskiej ustawy o mediacji cywilnej

3.1. *Geneza i treść Dyrektywy*

W zamyśle Komisji Dyrektywa³ zawiera rezultat wieloletnich badań podjętych przez Komisję na polu poprawy szeroko rozumianego stanu wymiaru sprawiedliwości w Krajach Członkowskich (zob. Zielona Księga). W toku tej analizy Komisja zbadała stan prawny i praktykę Krajów w zakresie mediacji umownej (konwencjonalnej) i mediacji sądowej dochodząc do wniosku, iż nie ma potrzeby regulacyjnego wkraczania UE na obszar mediacji umownej, gdzie należy pozostawić stronom swobodę działania, natomiast istnieje potrzeba uregulowania dyrektywą problematyki mediacji w kontekście sądowym. W swym Memorandum Wyjaśniającym Komisja tak definiuje zadania i cel regulacji.

Po pierwsze, Komisja dostrzega potrzebę poprawy dostępu jednostki do wymiaru sprawiedliwości poprzez uzupełnienie istniejących narodowych systemów sądów państwowych mechanizmami polubownymi, przede wszystkim – procedurą mediacji.

² Dz.U. Nr 172 poz. 1438

³ Zob. R. Morek, Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/52/EC z 21.5.2008 o niektórych aspektach mediacji sprawach cywilnych i handlowych: nowy etap rozwoju mediacji w Europie. ADR Arbitraż i Mediacja, Wydawnictwo C.H. Beck Nr 3, 2008, s.93.

Po drugie, zastosowanie mediacji w postępowaniu sądowym powinno mieć stosowne gwarancje praworządności i profesjonalizmu, w tym czytelne reguły wzajemnego stosunku mediacji i postępowania sądowego (przedawnienie, konstytucyjne prawo do drogi sądowej).

Po trzecie, Komisja upatruje w Dyrektywie instrument promocji instytucji mediacji cywilnej jako pełnoprawnego środka rozwiązywania sporów w sposób szybki, tani i profesjonalny.

Po czwarte, Komisja widzi w mediacji skuteczny środek na rozładowanie kongestii („zatorów”) spraw w sądach powszechnych, co jest bołączką właściwie wszystkich krajów UE.

Po piąte, Komisja ocenia, iż Dyrektywa poprzez pobudzenie i szersze uruchomienie mediacji przez kraje członkowskie przyniesie wymierne bezpośrednie oszczędności ekonomiczne stronom sporu (mniejsze koszty transakcyjne), a także poprawi ogólny klimat społeczny, łagodząc napięcia społeczne poprzez budowanie klimatu nowej kultury prawnej w Krajach Członkowskich i między nimi, opartej na przyjaźni, rozsądnym dialogu i kompromisie.

3.2. Ustawa a Dyrektywa

Ustawa i Dyrektywa są zbieżne co do wyrażonej w nich potrzeby i metody wprowadzenia do prawa procesowego odrębnej instytucji mediacji w sprawach cywilnych, co ma spowodować znaczącą redukcję procesów sądowych, a także podniesienie poziomu generalnej kultury prawnej w Krajach Członkowskich oraz spowodowanie zmiany dyskursu społecznego opartego w większym stopniu na wymianie poglądów i kompromisie, a mniej na rozstrzygającej władzy sądów państwowych.

Zakresy przedmiotowe Ustawy i Dyrektywy są szerokie i podobne: obejmują wszystkie sprawy cywilne i handlowe, z jednym wspomnianym powyżej, fundamentalnym wyjątkiem: Dyrektywa redukuje swój zakres regulacji do sporów transgranicznych.

Zgodnie z zasadą subsydiarności i proporcjonalności Dyrektywa koncentruje się na mediacji w kontekście procesowym regulując zagadnienia „na styku” między mediacją a postępowaniem sądowym, wyraźnie deklarując, iż mediacja konwencjonalna, jej przebieg, wybór i akredytacja mediatora pozostawione zostały swobodzie stron oraz do ewentualnego uregulowania tych kwestii w ustawodawstwach narodowych.

Polska Ustawa jest regulacyjnie szersza od Dyrektywy, regulując sfery mediacji konwencjonalnej i jej gwarancji oraz mediacji w kontekście procesowym.

3.3. Definicja mediacji cywilnej

Ustawa nie definiuje mediacji, a raczej ją opisuje. Natomiast Dyrektywa zawiera definicję mediacji (art. 3 pkt a). Ustawa i Dyrektywa regulują podobny „klasyczny” model mediacji cywilnej, jako postępowania wspomagającego i uzupełniającego sądowe rozwiązywanie sporów, przy udziale neutralnego i niezależnego od stron podmiotu – mediatora, który pomaga stronom prowadzić negocjacje i osiągnąć porozumienie.

Zarówno Dyrektywa, jak i Ustawa regulują mediację raczej w jej modelu facylitatywnym (wspomagającym), a nie ewaluatywnym (oceniającym).

3.4. Skierowanie stron do mediacji przez sąd

Dyrektywa (art. 5) przewiduje, iż sąd może zaprosić strony do mediacji, ale nie może im tego nakazać. Zezwala jednocześnie (art. 5.2) na dalej idące rozwiązanie w legislacjach krajowych.

Polska Ustawa idzie dalej niż Dyrektywa stanowiąc, iż sąd jednorazowo może skierować strony do mediacji (art. 183⁸ k.p.c.).

3.5. Zapewnienie jakości postępowania mediacyjnego

Dyrektywa (art. 4) wzywa Komisję i Kraje Członkowskie do podejmowania konkretnych działań na polu tworzenia i utrwalania dobrych standardów (kodeksów) dla mediatorów i organizacji oferujących usługi mediacyjne. Po drugie, Dyrektywa dostrzega potrzebę tworzenia mechanizmów kontroli jakości usług i postępowań mediacyjnych, promowania i popierania systemu szkolenia mediatorów w celu generalnego podniesienia poziomu mediacji, jak i jakości oferty mediacyjnej dla stron.

Ustawa w tej w tej kwestii nie jest zadowolająca. W art. 183² § 1 k.p.c. przyjmuje się brak szczególnych wyznaczników lub kryteriów kwalifikacyjnych, które musi spełniać mediator, stwierdzając: „*Mediatorem może być osoba mająca pełną zdolność do czynności prawnych, korzystająca z pełni praw publicznych.*” Co więcej, w uzasadnieniu projektu rządowego czytamy wysoce kontrowersyjne zdanie, iż „... *Umiejętność mediacji nie jest bowiem kwestią wiedzy mediatora, lecz jego osobowości. Dlatego też, aby ułatwić stronom możliwość prowadzenia mediacji nie przewiduje się żadnych wymogów co do wykształcenia mediatora.*”

Wydaje się, że ten niewątpliwy mankament Ustawy będzie można naprawić odpowiednią, aktywną polityką przesów sądów okręgowych, którzy będą przyjmować i rejestrować listy stałych mediatorów oraz informacje o stałych ośrodkach mediacyjnych.

3.6. Wykonanie i egzekucja ugody mediacyjnej

Według Ustawy o mediacji cywilnej ugoda mediacyjna jest tytułem egzekucyjnym, na równi np. z wyrokiem sądu polubownego (art. 777 § 1 pkt 2¹ k.p.c.), a po jej zatwierdzeniu przez sąd ma moc ugody zawartej przed sądem.

Dyrektywa (art. 6) zawiera rozwiązania tożsame z rozwiązaniem przyjętym w Ustawie, zobowiązując kraje członkowskie do zapewnienia pełnej mocy i skuteczności ugody mediacyjnej w trybie stosownej decyzji sądu państwowego.

3.7. Gwarancje poufności mediacji

Rozwiązania Ustawy w art. 259¹ k.p.c. są jednoznaczne, choć dość skrótowe; zobowiązują mediatora do zachowania w tajemnicy wszystkich faktów, o których się dowiedział w związku z prowadzeniem mediacji, a także chronią mediatora (uwaga: tylko mediatora!) przed ryzykiem zeznawania przed sądem w charakterze świadka.

Postanowienia Dyrektywy w tej mierze (art. 7) są bardziej rozbudowane; zakazują mediatorowi i innym uczestnikom postępowania mediacyjnego składania zeznań w charakterze świadka w postępowaniu przed sądem, z następującymi wyjątkami:

– jest to konieczne z ważnych powodów dotyczących porządku publicznego Kraju Członkowskiego, w szczególności dla zapewnienia ochrony praw dziecka lub niedopuszczenia do jakiegokolwiek zamachu na nietykalność cielesną i psychiczną danej osoby; lub

- gdy ujawnienie treści ugody zawartej w drodze mediacji jest konieczne w celu wprowadzenia w życie lub wykonania tej ugody;
- ze względów ochrony porządku publicznego Kraju Członkowskiego np. dla ochrony praw dziecka lub usunięcia zagrożenia jednostki.

3.8. Przerwanie biegu przedawnienia roszczeń

Według Ustawy o mediacji cywilnej wszczęcie mediacji przerywa bieg przedawnienia (art. 123 § 1 pkt 3 k.c.). Ten ważny skutek podkreśla wagę instytucji mediacji.

Z kolei Dyrektywa (art. 8) jest w tej mierze dużo skromniejsza i wręcz wymijająca. Dyrektywa w art. 8 stanowi: „1. Państwa Członkowskie dopilnują, aby wygaśnięcie okresów przedawnienia w trakcie postępowania mediacyjnego nie odebrało stronom, które próbują rozwiązać spór w drodze mediacji, możliwości wszczęcia w późniejszym czasie postępowania sądowego lub arbitrażowego dotyczącego tego sporu”.

3.9. Wdrożenie Dyrektywy

Artykuł 12 Dyrektywy zobowiązuje Kraje Członkowskie do jej wykonania do dnia 21 maja 2011 r., z wyjątkiem art. 10 (informacja na temat właściwych sądów i organów), dla którego terminem realizacji jest 21 listopada 2010 r.

Polska Ustawa o mediacji cywilnej terminem jej uchwalenia i przyjętymi rozwiązaniami znacznie wyprzedziła postanowienia Dyrektywy.

4. Rola mediacji w praktyce rozwiązywania sporów gospodarczych

Tradycyjnym i podstawowym uzasadnieniem celowości szerszego korzystania z instytucji mediacji przez polskich przedsiębiorców była zła ocena pracy sądów w rozstrzyganiu sporów gospodarczych, piętnująca przede wszystkim ogromną czasochłonność i wysoki koszt wieloinstancyjnego postępowania sądowego. **W ocenie Ministerstwa Gospodarki jedną z przyczyn niskiej konkurencyjności polskiej gospodarki jest zbyt długie i kosztowne dochodzenie przez przedsiębiorców praw i należności w obrocie gospodarczym, stanowiące barierę dla rozwoju przedsiębiorczości.** Problem ten jest wskazywany zarówno przez przedsiębiorstwa, jak i organizacje międzynarodowe oceniające warunki funkcjonowania przedsiębiorstw w różnych krajach. Przewlekłość postępowania jest jedną z głównych przyczyn dalekiej pozycji zajmowanej przez Polskę w rankingu *Doing Business*, przygotowanym przez Bank Światowy. **Jednym z powodów takiego stanu jest niewielkie wykorzystanie przez przedsiębiorców alternatywnych dla sądów powszechnych metod rozwiązywania sporów, takich jak mediacja i arbitraż.**

Zielona Księga Komisji Europejskiej o alternatywnych metodach rozwiązywania sporów w prawie cywilnym i handlowym z 2002 r. stanowi na gruncie europejskim zasadniczy punkt odniesienia w określeniu stanu legislacji narodowych i stosowania ADR w praktyce Krajów Członkowskich i punkt zwrotny w tworzeniu prawa jednolitego w zakresie ADR. Zielona Księga zawiera kwestionariusz w postaci pytań, które powinny być poddane dyskusji, aby następnie stać się kanwą ewentualnych kroków legislacyjnych na gruncie Unii.

Autorzy Zielonej Księgi podkreślają trzy źródła inspiracji towarzyszące powstaniu Zielonej Księgi. Pierwsze, to rosnąca publiczna świadomość postrzegania ADR jako in-

strumentu poprawy generalnego dostępu do wymiaru sprawiedliwości. Po drugie, ADR stały się obiektem uwagi i uregulowań legislacyjnych w wielu Państwach Członkowskich. Po trzecie, ADR są traktowane przez Unię i jej organy w kategoriach politycznego priorytetu.

Owoce Zielonej Księgi było zainicjowanie w krajach UE żywej i owocnej dyskusji, która z kolei doprowadziła do zredagowania przez Komisję Europejską propozycji dyrektywy. Ostatecznym produktem Zielonej Księgi i dyskusji przez nią wywołanej jest **Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/52/EC z dnia 21 maja 2008 r. o niektórych aspektach mediacji w sprawach cywilnych i handlowych.**

5. Mediacja gospodarcza w Polsce w świetle danych statystycznych Ministerstwa Sprawiedliwości w latach 2006, 2007 i 2008

5.1. Stali mediatorzy zgłoszeni prezesom sądów okręgowych, organizacje społeczne i ośrodki mediacyjne:

- organizacje społeczne: 331
- ośrodki mediacyjne: 72
- stali mediatorzy: 2676⁴

5.2. Sprawy gospodarcze skierowane do mediacji przez sądy:

Lata	Liczba spraw
2006–2007	469
2008	210

5.3. Sprawy o zatwierdzenie ugody w mediacji umownej i w mediacji ze skierowania sądu⁵

W latach 2006 i 2007 łącznie w sprawach o zatwierdzenie ugody w mediacji umownej złożono 186, sądy zatwierdziły 160 ugód (86%), a w sprawach ze skierowania sądu złożono 390 wniosków, sądy zatwierdziły 338 ugód (86,6%).

6. Koszty mediacji

Ustawa reguluje koszty mediacji. Z uwagi na dobrowolny charakter mediacji przyjęto jako zasadę, że koszty te określają strony w umowie o mediację zawartej z mediatorem (art. 183⁵ k.p.c.). Przyjęto też jako zasadę, że jeżeli w postępowaniu mediacyjnym nie doszło do zawarcia ugody, jak również wtedy, gdy w postępowaniu tym zawarto ugode,

⁴ Największa liczba stałych mediatorów (powyżej 100) została zarejestrowana w następujących sądach okręgowych: Kraków – 116, Łódź – 123, Opole – 177, Siedlce – 102, Szczecin – 252, Świdnica – 104, Wrocław – 192, Zamość – 117.

⁵ Zob. J. Brol, Bariery na drodze alternatywnego rozwiązywania sporów w sprawach cywilnych. Mediacja. Instytut Wymiaru Sprawiedliwości, Warszawa 2009, s. 28 in.

lecz ugoda ta nie została zatwierdzona przez sąd, to koszty mediacji wejdą w skład kosztów procesu, jeżeli strony skierują sprawę na drogę sądową w terminie trzech miesięcy od dnia zakończenia mediacji lub uprawomocnienia się postanowienia o odmowie zatwierdzenia ugody (art. 98¹ § 2 k.p.c.).

Natomiast w tych sprawach, w których strony do mediacji skierował sąd, zawsze koszty mediacji wchodzić będą w skład kosztów procesu. Zasadą też będzie, że w razie zawarcia ugody przed mediatorem, gdy strony do mediacji skierował sąd, koszty mediacji zniosą się wzajemnie, chyba że strony postanowią inaczej (art. 98¹ § 1 k.p.c.).

Dodatkowo Ustawa o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (tekst jedn. Dz. U. 2005, Nr 167, poz. 1398 ze zm.) wprowadza ważną zasadę, że jeżeli zawarto ugodę przed mediatorem w toku sprawy nastąpi zwrot powodowi $\frac{3}{4}$ uiszczanego wpisu (art. 79 ust. 1 pkt 2) lit. a). Rozwiązanie to powinno stanowić finansową zachętę dla załatwienia spraw cywilnych w drodze mediacji.

Natomiast w sprawach mediacji wszczętej na podstawie skierowania sądu wysokość wynagrodzenia mediatora i zwrotu jego wydatków określa rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 30 listopada 2005 r. w sprawie wysokości wynagrodzenia i podlegających zwrotowi wydatków mediatora w postępowaniu cywilnym (Dz. U. Nr 239, poz. 2018). Przyjęto następujące zasady i stawki wynagrodzenia mediatora:

Zasada pierwsza: w sprawach o roszczenia majątkowe o określonej wartości przedmiotu sporu wynagrodzenie mediatora wynosi 1% wartości przedmiotu sporu, jednak nie mniej niż 30 zł i nie więcej niż 1000 zł za całość postępowania. Autorzy rozwiązania przyjęli założenie, iż kształtując wynagrodzenie mediatora w tej kategorii spraw należy dążyć do „...zachowania umiarkowanego i znacznie, w stosunku do dotychczas obowiązujących opłat, obniżonego obciążania stron kosztami procesu, należało skalkulować wysokość wynagrodzenia mediatora na poziomie niepowodującym znacznego ich podwyższenia.”

Zasada druga: w sprawach o prawa majątkowe, w których wartości przedmiotu sporu nie da się ustalić, oraz o prawa niemajątkowe wynagrodzenie mediatora oparte jest na liczbie posiedzeń mediacyjnych, z założeniem, aby mediacja w każdej sprawie przebiegała sprawnie i szybko, i o ile to możliwe, aby do zawarcia ugody doszło na pierwszym posiedzeniu mediacyjnym. Z tego względu wynagrodzenie za pierwsze posiedzenie przyjęto w kwocie wyższej (60 zł) niż za każde następne posiedzenie (25 zł). Uzasadnienie stwierdza, iż „Kwoty te pozwolą mediatorowi na osiągnięcie wynagrodzenia godziwego i odpowiadającego roli mediatora.”

7. Perspektywy i warunki rozwoju mediacji w sprawach cywilnych i gospodarczych

1. Mediacja ma realną szansę na odegranie znaczącej roli w usprawnieniu rozwiązywania sporów cywilnych w Polsce we wszystkich dziedzinach obrotu i rodzajach transakcji, także transgranicznych. Pozytywne doświadczenia krajów zachodnich także wzmacniają tę ocenę.

2. Ustawa z 28 lipca 2005 r. wprowadzająca mediację cywilną jest aktem ogromnie potrzebnym i generalnie udanym. Otwiera przed przedsiębiorcami i sądami zupełnie nowe możliwości polubownego, szybkiego i skutecznego rozwiązywania sporów, w sposób całkowicie odmienny i pod wieloma względami korzystniejszy od tradycyjnego trybu procesu sądowego bądź arbitrażowego.

3. Ustawa realizuje postulaty zawarte w Dyrektywie UE i nawet je wyprzedza.

4. Słabością Ustawy jest brak mechanizmów kształtujących standardy szkolenia i certyfikacji mediatorów, tworzenia i weryfikacji list mediatorów w sądach okręgowych oraz standardy postępowania mediacyjnego.

5. Największą słabością obecnej sytuacji jest obcość instytucji mediacji generalnie w społeczeństwie i w środowiskach biznesowych – w szczególności.

6. Statystyka postępowań mediacyjnych ze skierowania sądu za lata 2006–2008 nie jest optymistyczna; wskazuje na małe i spadające (!) zainteresowanie stron i sądów tą instytucją. Stwarza to nakaz pilnego podjęcia kroków zaradczych eliminujących dostrzeżone słabości w przepisach prawa: vide: wynagrodzenie mediatora, w praktyce sądowej i w percepcji mediacji w społeczeństwie i wśród przedsiębiorców.

7. Popularyzacja mediacji oraz szeroka akcja medialna i edukacyjna z udziałem TV, radia, prasy prawniczej i gospodarczej, izb przemysłowo-handlowych, stowarzyszeń przedsiębiorców i pracodawców, sędziów, adwokatów, radców prawnych i notariuszy – jest jedyną szansą na skuteczne uruchomienie mediacji w sprawach cywilnych w obydwu jej odmianach: mediacji umownej (pozaprosesowej) oraz mediacji w trakcie procesu cywilnego.

8. Najważniejszą przesłanką powodzenia mediacji wydaje się być na wstępie akceptacja tej instytucji przez środowisko sędziowskie i – w rezultacie – jego gotowość do powszechnego korzystania z mediacji. To z kolei rodzi drugi, trudniejszy warunek, którym jest zapewnienie praktycznej dostępności wykwalifikowanych mediatorów, z podziałem na specjalizacje, którzy byliby zarejestrowani w sądach okręgowych na listach stałych mediatorów. W tym zadaniu należy okazać sądom dużą praktyczną pomoc, która wyraża się w następujących działaniach:

A. Tworzenie wyspecjalizowanych ośrodków mediacyjnych przy uczelniach wyższych (wydziałach prawa), stowarzyszeniach przedsiębiorców i pracodawców, izbach przemysłowo-handlowych, korporacjach prawniczych, stowarzyszeniach zawodowych i organizacjach pozarządowych, takich na przykład jak istniejące już Polskie Centrum Mediacji, Centrum Mediacji Fundacji „Partners” Polska lub Centrum Mediacji Gospodarczej Polskiego Stowarzyszenia Sądownictwa Polubownego. Ośrodki mediacyjne zapewniają instytucjonalne, kadrowe, proceduralne i organizacyjne warunki dla przeprowadzania mediacji na podstawie umowy stron, ale także dla mediacji inicjowanych w postępowaniu sądowym.

B. Podjęcie zakrojonego na szeroką skalę szkolenia i certyfikacji mediatorów oraz tworzenia list stałych mediatorów. Takie szkolenia i certyfikacja powinny być pierwszorzędnym zadaniem ośrodków mediacyjnych (pkt A) realizowanym przy pomocy środków samorządowych i unijnych. Celem tego działania jest wyszkolenie „armii” profesjonalnie przygotowanych i dyspozycyjnych mediatorów.

C. Organizowanie przez sądy okręgowe i ośrodki mediacyjne okresowych konferencji przeglądowych na temat:

- zakresu, częstotliwości i rodzaju spraw kierowanych przez sądy do mediacji;
- skuteczności postępowań mediacyjnych w sądach (procent osiągniętych ugod);
- czasu postępowania mediacyjnego;
- oceny współpracy mediatorów z sądami (dostępność mediatora, jego aktywność i profesjonalizm).

8. Ważną rolę w promocji i budowie instytucjonalnych oraz legislacyjnych podstaw mediacji w Polsce pełni Społeczna Rada ds. Alternatywnych Metod Rozwiązywania Kon-

fliktów i Sporów przy Ministrze Sprawiedliwości. Do zadań Rady należy opracowanie założeń dotyczących zasad funkcjonowania systemu alternatywnych metod rozwiązywania sporów, dalej nazywanego „ADR” m.in. poprzez:

- opracowanie standardów postępowania mediacyjnego;
- opracowanie kodeksu etyki mediatora;
- opracowanie standardów szkolenia, certyfikacji i tworzenia list stałych mediatorów;
- opracowanie projektu ustawy o ADR (mediacji);
- propagowanie ADR wśród społeczeństwa, pracowników wymiaru sprawiedliwości, zawodów prawniczych, kół gospodarczych.

9. W ślad za ostatnimi pozytywnymi deklaracjami Ministra Gospodarki, Ministra Sprawiedliwości i Ministra Skarbu, nakazem obecnej chwili jest podjęcie rządowego programu promocji arbitrażu i mediacji w rozwiązywaniu sporów gospodarczych między podmiotami krajowymi, spowodowanie jakościowego i ilościowego przełomu w stosowaniu przez polski biznes pozasądowych metod rozwiązywania spraw spornych i dochodzenia roszczeń, pod hasłem: państwo popiera mediacje i arbitraż!